A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (nagytanács)

2016. október 18.*

„Előzetes döntéshozatal — Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés — A munkaszerződésre alkalmazandó jog — 593/2008/EK rendelet — 28. cikk — Időbeli hatály — 9. cikk — Az »imperatív rendelkezések« fogalma — Az eljáró bíróság helye szerinti államtól eltérő tagállamok imperatív rendelkezéseinek alkalmazása — Tagállami jogszabályok, amelyek a költségvetési válság miatt illetménycsökkentést írnak elő a közszektorban — A lojális együttműködés kötelezettsége”

A C-135/15. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság, Németország) a Bírósághoz 2015. március 20-án érkezett, 2015. február 25-i határozatával terjesztett elő az előtte

a **Republik Griechenland**

és

Grigorios Nikiforidis között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (nagytanács),

tagjai: K. Lenaerts elnök, A. Tizzano elnökhelyettes, M. Ilešič, L. Bay Larsen, T. von Danwitz tanácselnökök, A. Borg Barthet, A. Arabadjiev, E. Jarašiūnas, C. G. Fernlund, C. Vajda, S. Rodin, F. Biltgen és C. Lycourgos (előadó) bírák,

főtanácsnok: M. Szpunar,

hivatalvezető: K. Malacek tanácsos,

tekintettel az írásbeli szakaszra és a 2016. február 1-jei tárgyalásra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

– G. Nikiforidis képviseletében G. Zeug Rechtsanwalt,

– a német kormány képviseletében T. Henze, J. Kemper és J. Mentgen, meghatalmazotti minőségben,

– a görög kormány képviseletében S. Charitaki és A. Magrippi, meghatalmazotti minőségben,

– az Egyesült Királyság Kormánya képviseletében J. Kraehling, meghatalmazotti minőségben és M. Gray barrister,

* * Az eljárás nyelve: német.

– az Európai Bizottság képviseletében M. Wilderspin, meghatalmazotti minőségben,

a főtanácsnok indítványának a 2016. április 20-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

Ítéletet

1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésének, valamint a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet („Róma I”-rendelet) (HL 2008. L 177., 6. o.; helyesbítés: HL 2009. L 309., 87. o., a továbbiakban: „Róma I”-rendelet) – amely, a tagállamok között és a 24. cikkében előírt feltételek mellett felváltotta a szerződéses kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 1980. június 19-én Rómában aláírásra megnyitott egyezményt (HL 1980. L 266., 1. o.; magyar nyelvi változat: HL 2005. C 169., 10. o.; a továbbiakban: Római Egyezmény) – 9. cikke (3) bekezdésének és 28. cikkének az értelmezésére vonatkozik.

2 Ezt a kérelmet a Republik Griechenland (Görög Köztársaság) és Grigorios Nikiforidis, a nürnbergi (Németország) görög általános iskolában tanárként alkalmazott görög állampolgár között fennálló jogvita keretében terjesztették elő, amelynek tárgya e személy bruttó illetményének azt követően történt csökkentése, hogy a Görög Köztársaság elfogadott költségvetési hiánya csökkentésének céljából két törvényt.

Jogi háttér

Az uniós jog

A „Róma I”-rendelet

3 A „Róma I”-rendelet (6), (7), (16) és (37) preambulumbekezdésének szövege az alábbi:

„(6) A belső piac megfelelő működése – annak érdekében, hogy előreláthatóbbá váljék a jogviták kimenetele és javuljon az alkalmazandó joggal kapcsolatos biztonság és az ítéletek szabad mozgása – szükségessé teszi azt, hogy a tagállamokban hatályos kollíziós szabályok ugyanazt a nemzeti jogot határozzák meg, függetlenül attól, hogy melyik országban található az a bíróság, amely előtt keresetet indítanak.

(7) E rendelet tárgyi hatályának és rendelkezéseinek összhangban kell lenniük a polgári és kereskedelmi ügyekben a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, a 2000. december 22-i 44/2001/EK tanácsi rendelettel (»Brüsszel I«)[HL 2001. L 12., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 4. kötet, 42. o.], valamint a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról szóló, 2007. július 11-i 864/2007/EK európai parlamenti és tanácsi rendelettel (»Róma II«) [HL 2007. L 199., 40. o.].

[…]

(16) E rendelet általános célja – vagyis a jog érvényesülésén alapuló európai térségbeli jogbiztonság megvalósításának elősegítése – érdekében a kollíziós szabályoknak nagymértékben kiszámíthatónak kell lenniük. A bíróságok számára azonban bizonyos mértékig fenn kell tartani a mérlegelési jogkört annak megállapítására, hogy a tényállás melyik joggal áll a legszorosabb kapcsolatban.

[…]

(37) A közérdeken alapuló bizonyos megfontolások indokolják a tagállami bíróságok azon lehetőségét, hogy kivételes körülmények között a közrend és az imperatív rendelkezések alapján kivételt tegyenek. Az »imperatív rendelkezések« kifejezést meg kell különböztetni az e rendelet bizonyos rendelkezéseiben használt »a rendelkezések, amelyektől megállapodás útján nem lehet eltérni« kifejezéstől, és azt megszorítólag kell értelmezni.”

4 A „Róma I”-rendelet 3. cikke így rendelkezik:

„(1) A szerződésre a felek által választott jog az irányadó. A jogválasztásnak kifejezettnek kell lennie vagy annak a szerződés rendelkezéseiből vagy az eset körülményeiből kellő bizonyossággal megállapíthatónak kell lennie. Választásukkal a felek a szerződés egészére vagy annak csak egy részére alkalmazandó jogot határozhatják meg.

(2) A felek bármikor megállapodhatnak abban, hogy a szerződést a korábban – az e cikk szerinti korábbi jogválasztás, illetve az e rendelet más rendelkezései alapján – irányadó jog helyett egy másik jog rendelkezései alá vonják. A szerződés alkalmazandó jogra vonatkozó rendelkezéseinek a szerződéskötés után bekövetkezett módosítása a szerződés 11. cikk szerinti alaki érvényességét nem érinti és harmadik személyek jogait nem sérti.

(3) Amennyiben a jogválasztás időpontjában valamennyi, a jogviszonyra vonatkozó egyéb lényeges tényállási elem más országhoz kapcsolódik, mint amelynek jogát választották, a felek választása nem sértheti a másik állam azon jogszabályi rendelkezéseinek alkalmazását, amelyektől megállapodás útján nem lehet eltérni.

(4) Amennyiben a jogválasztás időpontjában valamennyi egyéb lényeges tényállási elem egy vagy több tagállamhoz kapcsolódik, a felek valamely nem tagállam jogára vonatkozó jogválasztása nem sértheti a közösségi jog – illetve adott esetben az eljáró bíróság szerinti tagállam jogában végrehajtott – olyan rendelkezéseinek alkalmazását, amelyektől megállapodás útján nem lehet eltérni.

(5) Az alkalmazandó jogra vonatkozó megállapodás létrehozására és érvényességére a 10., 11. és 13. cikk rendelkezéseit kell alkalmazni.”

5 A „Róma I”-rendelet „Egyéni munkaszerződések” című 8. cikke kimondja:

„(1) Az egyéni munkaszerződésre a felek által a 3. cikknek megfelelően választott jog az irányadó. Ez a jogválasztás azonban nem eredményezheti azt, hogy a munkavállalót megfosztják a jogválasztás hiányában az e cikk (2), (3) és a (4) bekezdése értelmében alkalmazandó jog olyan rendelkezései által biztosított védelemtől, amelyektől megállapodás útján nem lehet eltérni.

(2) Ha az egyéni munkaszerződésre alkalmazandó jogot a felek nem választották meg, a szerződésre azon ország joga az irányadó, ahol vagy – ennek hiányában – ahonnan a munkavállaló a szerződés teljesítéseként rendszerint a munkáját végzi. A rendszerinti munkavégzés helye szerinti országon nem változtat, ha a munkavállalót ideiglenesen egy másik országban foglalkoztatják.

(3) Ha az alkalmazandó jogot a (2) bekezdés alapján nem lehet meghatározni, a szerződésre azon telephely szerinti ország joga az irányadó, ahol a munkavállalót alkalmazták.

(4) Ha a körülmények összessége arra utal, hogy a munkaszerződés egy, a (2) vagy (3) bekezdés szerinti országtól eltérő országgal szorosabb kapcsolatban áll, e másik ország joga alkalmazandó”.

6 A „Róma I”-rendelet „Imperatív rendelkezések” című 9. cikke szerint:

„(1) Az imperatív rendelkezések olyan rendelkezések, amelyek betartását valamely ország a közérdek – mint például politikai, társadalmi vagy gazdasági rendjének – szempontjából döntő fontosságúnak ítéli, és megköveteli a hatálya alá eső valamennyi tényállásra történő alkalmazását, függetlenül attól, hogy e rendelet a szerződésre mely jog alkalmazását írja elő.

(2) E rendelet alapján semmi nem korlátozhatja az eljáró bíróság országának joga szerint az imperatív [helyesen: joga szerinti imperatív] rendelkezések alkalmazását.

(3) Figyelembe vehetők azon ország jogának imperatív rendelkezései, amelyben a szerződésből eredő kötelezettségeket teljesíteni kell vagy teljesítették, amennyiben ezek az imperatív rendelkezések a szerződés teljesítését jogszerűtlenné teszik. Annak mérlegelése során, hogy érvényre kell-e juttatni e rendelkezéseket, figyelembe kell venni természetüket és céljukat, és alkalmazásuk vagy nem alkalmazásuk következményeit”.

7 Az említett rendelet „Hozzájárulás és anyagi érvényesség” című 10. cikke így rendelkezik:

„(1) A szerződés vagy valamely szerződési feltétel meglétét és érvényességét azon jog határozza meg, amely a szerződés vagy szerződési feltétel érvényessége esetében e rendelet alapján irányadó lenne.

(2) A fél hivatkozhat azonban a szokásos tartózkodási helye szerinti ország jogára annak megállapítása érdekében, hogy hozzájárulását nem adta meg, ha a körülményekből az tűnik ki, hogy nem lenne észszerű magatartása következményeinek az (1) bekezdésben meghatározott jognak megfelelően történő meghatározása”.

8 Ugyanezen rendelet „Az alkalmazás időpontja” című 28. cikke így rendelkezik:

„Ezt a rendeletet a 2009. december 17-től kötött szerződésekre kell alkalmazni.”

A 2010/320/EU határozat

9 2010. május 10-én a Tanács elfogadta a Görög Köztársaságnak címzett, a Görögországnak a költségvetési felügyelet megerősítésére és elmélyítésére, valamint Görögországnak a túlzott hiány helyzetének orvoslásához szükségesnek ítélt mértékű hiánycsökkentésre irányuló intézkedések meghozatalára való felszólításáról szóló, 2010. június 8-i 2010/320/EU tanácsi határozatot (HL 2010. L 145., 6. o.; helyesbítés: HL 2011. L 209., 63. o.).

10 A 2010/320 határozat 2. cikke előírta e tagállam számára a 2010–2011. évek folyamán többek között a közszféra illetményszabályozására vonatkozó reformtervezet kidolgozását, amely magában foglalja különösen az egységesített elvek és a közszférára vonatkozó korszerűsített egységes illetménytábla kidolgozására vonatkozó ütemterv bevezetését a termelékenységet és feladatokat tükröző javadalmazással.

11 A 2010/320 határozatot hatályon kívül helyezte a Görögországnak a költségvetési felügyelet megerősítésére és elmélyítésére, valamint Görögországnak a túlzott hiány helyzetének orvoslásához szükségesnek ítélt mértékű hiánycsökkentésre irányuló intézkedések meghozatalára való felszólításáról szóló, 2011. július 12-i tanácsi határozat (átdolgozás) (HL 2011. L 296., 38. o.).

A Római Egyezmény

12 A Római Egyezmény „Kötelező [helyesen: imperatív] szabályok” című 7. cikke az alábbiak szerint rendelkezik:

„(1) Valamely ország jogának ezen egyezmény alapján történő alkalmazása során figyelembe vehetők egy másik olyan ország jogának kötelező [helyesen: imperatív] szabályai is, amellyel a tényállás szoros kapcsolatban áll, ha és amennyiben ez utóbbi ország joga alapján e szabályokat a szerződésre alkalmazandó jogtól függetlenül alkalmazni kell. Annak vizsgálata során, hogy vajon alkalmazni kell-e e kötelező [helyesen: imperatív] szabályokat, figyelembe kell venni azok jellegét és célját, valamint alkalmazásuk vagy nem alkalmazásuk következményeit.

(2) Ezen egyezmény rendelkezései nem korlátozzák az eljáró bíróság országának joga szerint érvényesülő azon szabályok alkalmazását, amelyek kötelező [helyesen: imperatív] jelleggel, a szerződésre egyébként alkalmazandó jog figyelmen kívül hagyásával [helyesen: a szerződésre alkalmazandó jogra tekintet nélkül] szabályozzák a tényállást”.

13 Az említett egyezmény 17. cikke a következőképpen rendelkezik:

„Ezen egyezmény a szerződő államban azon szerződésekre alkalmazandó, amelyeket ezen egyezmény az érintett állam tekintetében történő hatálybalépése után kötöttek”.

A nemzeti jogok

A német jog

14 Az előzetes döntéshozatalra utaló határozatból kitűnik, hogy a „Róma I”-rendelet hatálybalépéséig az Einführungsgesetz zum Bürgerlichen Gesetzbuch (A polgári törvénykönyv bevezetéséről szóló német törvény, a továbbiakban: EGBGB) 27. és azt követő cikkei alkották a szerződéses viszonyokra irányadó német nemzetközi magánjogi szabályokat. A kérdést előterjesztő bíróság szerint az EGBGB 34. cikke lényegében nem zárta ki, hogy külföldi imperatív rendelkezéseket figyelembe vehessenek, legalábbis olyan ténybeli elemekként, amelyeket az anyagi jogi normák keretében „kell pontosítani”.

A görög jog

15 A görög államadósság finanszírozásához kapcsolódó válság időszakában a Görög Köztársaság elfogadta a költségvetési válság leküzdését szolgáló sürgős intézkedésekről szóló 3833/2010 törvényt (FEK A’ 40/15.03.2010, a továbbiakban: 3833/2010 törvény). Ezen, 2010. január 1-jén hatályba lépő törvény 1. cikke a köztisztviselők és a közalkalmazottak összes pótléka, végkielégítése és díjazása 12%-os csökkentését írja elő. E csökkentés azokra a munkavállalókra is alkalmazandó, akik közjogi szervekkel állnak magánjogi munkaviszonyban, és e rendelkezés elsőbbséget élvez a kollektív szerződések, választottbírósági ítéletek, illetve munkaszerződések minden rendelkezésével szemben.

16 A Görög Köztársaság elfogadta továbbá „Az euróövezet tagországai és a Nemzetközi Valutaalap által a görög gazdaság részére nyújtott támogatási mechanizmus alkalmazását célzó intézkedésekről szóló 3845/2010 törvényt” (FEK A’ 65/6.05.2010, a továbbiakban: 3845/2010 törvény Ezen, 2010. június 1-jén hatályba lépő törvény 3. cikke lényegében a 3833/2010 törvény 1. cikkében említett alkalmazottak díjazásának újabb, 3% -os csökkentéséről rendelkezett.

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdések

17 G. Nikiforidis 1996-tól kezdve egy Nürnbergben található és a Görög Köztársaság által fenntartott általános iskola alkalmazásában állt mint tanár. A 2010 októbere és 2012 decembere közötti időszak folyamán a Görög Köztársaság 20 262,32 euróval csökkentette G. Nikiforidis korábban a munkaszerződésekre vonatkozó német jog alapján számított bruttó díjazását azzal az indokkal, hogy a görög jogalkotó elfogadta a 3833/2010 és 3845/2010 törvényt. E törvények a Görög Köztársaság Európai Bizottsággal, az Európai Központi Bankkal és a Nemzetközi Valutaalappal (ONU) kötött megállapodásainak, valamint a 2010/320 határozatnak a végrehajtását célozták.

18 G. Nikiforidis bírósági keresetet indított Németországban a 2010 októbere és 2012 decembere közötti időszakra vonatkozó további díjazás, valamint bérelszámolás iránt.

19 A Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság, Németország) elutasította a Görög Köztársaság által előadott, saját mentességére alapított elfogadhatatlansági kifogást azzal az indokkal, hogy az alapügy tárgyát képező munkaviszony magánjogi természetű. Az említett bíróság megállapította egyébiránt, hogy a 3833/2010 és 3845/2010 törvény a Görög Köztársaság közszférájában dolgozó valamennyi alkalmazott illetményét csökkenti, függetlenül attól, hogy ezen alkalmazottak Görögország területén vagy külföldön látják el feladataikat. A kérdést előterjesztő bíróság úgy ítélte meg, hogy e törvények irányadó rendelkezései megfelelnek a nemzetközi magánjog értelmében vett imperatív rendelkezések fogalmának.

20 A Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság) szerint az alapjogvita megoldása szempontjából meghatározó az a kérdés, hogy a 3833/2010 és a 3845/2010 törvény alkalmazható-e közvetlenül vagy közvetve egy olyan munkaszerződésre, amelyet Németországban teljesítenek, és amely a német jog hatálya alá tartozik, amely – kétoldalú szerződésmódosítás vagy *Änderungskündigung* (egyoldalú szerződésmódosítás) hiányában – nem teszi lehetővé a díjazás olyan csökkentését, mint amilyenhez a Görög Köztársaság folyamodott. E bíróság ezzel összefüggésben megjegyzi, hogy ha a „Róma I” -rendelet nem lenne alkalmazható az alapügy tekintetében, az EGBGB 34. cikke lehetővé tenné másik tagállam imperatív rendelkezéseinek a figyelembevételét.

21 Az említett bíróság, mivel úgy ítéli meg, hogy a munkaszerződés megkötésének az ugyanezen rendelet 28. cikke értelmében vett időpontja eltérő módon értelmezhető, különösen hosszú távú munkaviszonyok esetében, szükségesnek tartja annak meghatározását, hogy e rendelkezés kizárólag a szerződés eredeti megkötésére vonatkozik, vagy magában foglalhatja a munkaszerződés bizonyos változásait, mint amilyen a bruttó díjazás vagy a munkakötelezettség szerződéses módosítása, vagy a munkavégzés szerződésszegést vagy a szerződés teljesítésének egyéb félbeszakadását követő folytatása. A Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság) kiemeli e tekintetben, hogy a jelen ügyben a munkaszerződés utolsó írásbeli módosítására 2008-ban került sor.

22 E bíróságban felmerül továbbá az a kérdés, hogy a „Róma I”-rendelet 9. cikkének (3) bekezdését megszorítóan kell-e értelmezni, miszerint kizárólag az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy a szerződés teljesítésének helye szerinti állam imperatív rendelkezéseire lehet hivatkozni, vagy közvetve más tagállam imperatív rendelkezései is tekintetbe vehetők.

23 Végül, mind abban az esetben, ha a német nemzetközi magánjog korábbi rendelkezéseit kellene alkalmazni, mind akkor, ha az említett rendelet 9. cikke (3) bekezdése alkalmazásának lenne helye, és függetlenül attól, hogy ezen utóbbi rendelkezés tiltja-e, vagy sem más tagállam imperatív rendelkezéseinek figyelembevételét, mint az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy a szerződés teljesítésének helye szerinti állam, a Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság) kételyeket táplál a tekintetben, hogy az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében előírt lojális együttműködés kötelezettségének teljesítése milyen következményekkel jár az alapjogvita megoldása szempontjából. E bíróság szerint ebből a követelményből eredhet egy, a Görög Köztársaságnak a Bizottsággal, a

Nemzetközi Valutaalappal (ONU) és az Európai Központi Bankkal kötött megállapodások és a 2010/320 határozat végrehajtásában való támogatására vonatkozó kötelezettség, figyelembe véve az alapügy keretében a 3833/2010 és a 3845/2010 törvényt.

24 E körülmények között a Bundesarbeitsgericht (szövetségi munkaügyi bíróság) felfüggesztette az eljárást, és a következő kérdéseket terjesztette a Bíróság elé előzetes döntéshozatalra:

„1) Kizárólag akkor alkalmazandó-e a munkaviszonyokra a »Róma I«-rendelet annak 28. cikke alapján, ha a jogviszonyt 2009. december 16. után kötött munkaszerződés hozta létre, vagy a szerződő feleknek a köztük fennálló munkaviszony módosított vagy változatlan formában történő folytatására vonatkozó bármely későbbi megállapodása a rendelet alkalmazásával jár?

2) Kizárólag azon harmadik ország joga imperatív rendelkezéseinek közvetlen alkalmazását zárja-e ki a »Róma I«-rendelet 9. cikkének (3) bekezdése, amelyben a szerződésből eredő kötelezettségeket nem kell teljesíteni vagy nem teljesítették, vagy az azon ország jogában történő közvetett figyelembevételt is, amelynek joga a szerződésre alkalmazandó?

3) Jogi jelentőséggel bír-e az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében rögzített lojális együttműködés elve a nemzeti bíróságok arra vonatkozó döntése szempontjából, hogy közvetlenül vagy közvetve alkalmazzák-e valamely más tagállam jogának imperatív rendelkezéseit?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésekről

Az első kérdésről

25 Első kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ, hogy a „Róma I”-rendelet 28. cikkét akként kell-e értelmezni, hogy e rendelet rendelkezései kizárólag olyan munkaviszonyokra alkalmazandók, amelyek 2009. december 16. után kötött munkaszerződés alapján jöttek létre, vagy pedig akként, hogy e rendelkezések alkalmazandók olyan munkaviszonyokra is, amelyek ezen időpontot követően jöttek létre, és amelyek felei megállapodnak annak módosított vagy változatlan formában történő folytatásáról.

26 Meg kell jegyezni, hogy a „Róma I”-rendelet 28. cikke anélkül írja elő, hogy e rendeletet a 2009. december 17-től kezdődően kötött szerződésekre kell alkalmazni, hogy különbséget tenne az említett rendelet tárgyi hatálya alá tartozó egyes szerződéstípusok között. Tehát az említett kérdésben kifejezetten említett munkaviszonyok ugyancsak e rendelkezés hatálya alá tartoznak.

27 A jelen ügyben a kérdést előterjesztő bíróság által nyújtott információkból következik, hogy az alapügy tárgyát képező munkaszerződést eredetileg 1996 folyamán, azaz a „Róma I”-rendelet alkalmazásának megkezdését megelőzően kötötték.

28 E pontosítást követően emlékeztetni kell arra, hogy az állandó ítélkezési gyakorlat szerint az uniós jog egységes alkalmazásának követelményéből és az egyenlőség elvéből az következik, hogy a jelentésének és hatályának meghatározása érdekében a tagállami jogokra kifejezett utalást nem tartalmazó uniós jogi rendelkezést az egész Unióban önállóan és egységesen kell értelmezni (lásd, ebben az értelemben: 2008. július 17-i Kozłowski-ítélet, C-66/08, EU:C:2008:437, 42. pont, 2016. május 24-i Dworzecki -ítélet, C-108/16 PPU, EU:C:2016:346, 28. pont).

29 Mivel a „Róma I”-rendelet 28. cikke nem tartalmaz utalást a tagállamok jogára, azt tehát önállóan és egységesen kell értelmezni.

30 Ezt a megállapítást nem teszi kétségessé a „Róma I”-rendelet 10. cikke, amelynek értelmében a szerződés vagy valamely szerződési feltétel meglétét és érvényességét azon jog határozza meg, amely a szerződés vagy szerződési feltétel érvényessége esetében e rendelet alapján irányadó lenne. Ez a rendelkezés ugyanis, amelynek tárgya nem a „Róma I”-rendelet időbeli hatálya, nem releváns az előterjesztett első kérdésre adandó válasz keretében.

31 A „Róma I”-rendelet 28. cikke értelmében ezt a rendeletet kizárólag a szerződő felek 2009. december 17-től kezdődően kinyilvánított kölcsönös megegyezése alapján létrejött szerződésekre kell alkalmazni.

32 Ekként az első kérdés megválaszolása céljából azt kell meghatározni, hogy egy, 2009. december 17-e előtt kötött munkaszerződés módosítása, amelyről e szerződés felei ezen időpontot követően állapodtak meg, engedhet-e arra következtetni, hogy ugyanezen felek az említett időponttól kezdve a „Róma I” -rendelet 28. cikke értelmében új munkaszerződést kötöttek, miáltal az említett szerződés e rendelet időbeli hatálya alá tartozik.

33 E tekintetben meg kell jegyezni, hogy az uniós jogalkotó kizárta, hogy a „Róma I”-rendelet azonnal alkalmazható legyen, és hogy ezáltal hatálya alá tartozzanak a 2009. december 17-e előtt kötött szerződések jövőbeni joghatásai.

34 Ugyanis, noha a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre („Róma I”-rendelet) vonatkozó 2005. december 15-i COM(2005) 650 végleges bizottsági javaslat „az e rendelet alkalmazásának megkezdését követően keletkezett szerződéses kötelezettségeknek” az említett rendelet hatálya alá vonását irányozta elő, az ezekre történő utalást a „Róma I”-rendelet 28. cikkében felváltotta a 2009. december 17-től kezdődően kötött „szerződésekre” való utalás. Márpedig, jóllehet a Bizottság által javasolt, az e rendelet alkalmazásának megkezdését követően keletkezett szerződéses kötelezettségekre történő utalás magában foglalta volna az ezen alkalmazás megkezdését követően kötött szerződéseken túl az ezt megelőzően kötött szerződések jövőbeni joghatásait, jelesül az ezen utóbbi szerződések alapján az alkalmazás említett megkezdését követően keletkezett kötelezettségeket is, a „Róma I”-rendelet 28. cikkének ettől eltérő a megfogalmazása, és kizárólag a 2009. december 17-től, a rendelet 29. cikke értelmében ugyanezen rendelet hatálybalépésének időpontjától kezdődően létrejött szerződésekre vonatkozik. Ebből az következik, hogy, ellentétben a kérdést előterjesztő bíróság által felvázoltakkal, a szerződő felek 2009. december 16-át követő, a korábban létrejött szerződés teljesítésének a folytatására vonatkozó semmilyen megállapodása nem teheti alkalmazhatóvá a „Róma I”-rendeletet az uniós jogalkotó által egyértelműen kifejezett szándék sérelme nélkül.

35 E jogalkotói választást veszélyeztetné, ha egy eredetileg 2009. december 17-ét megelőzően kötött szerződés felei által ezen időpontot követően eszközölt, mégoly csekély módosítás is elégséges volna ahhoz, hogy e szerződést e rendelet tárgyi hatálya alá vonja.

36 Egyébiránt ellentétes lenne a jogbiztonság elvével, és különösen kedvezőtlen lenne a jogviták kimenetelének előreláthatósága és az alkalmazandó jog bizonyossága szempontjából, amelyek a „Róma I”-rendelet (6) preambulumbekezdése értelmében e rendelet egyik céljának tekinthetők, az az elgondolás, miszerint az eredeti szerződés bármely, 2009. december 17-től kezdődően, közös megegyezéssel történő módosítása folytán e szerződés e rendelet hatálya alá tartozik, és végső soron más kollíziós szabályok vonatkoznak e szerződésre, mint az eredeti megkötésének időpontjában.

37 Ugyanakkor nem kizárt, amint azt a Bizottság megjegyezte írásbeli észrevételeiben, hogy egy, 2009. december 17-ét megelőzően létrejött szerződésen ezen időponttól kezdődően olyan terjedelmű, a szerződő felek közötti megállapodás tárgyát képező módosítást hajtanak végre, amely nem az említett szerződés egyszerű naprakésszé tételét vagy kiigazítását, hanem e szerződő felek közötti új jogviszony létrehozását eredményezi, miáltal az eredeti szerződést úgy kellene tekinteni, hogy azt felváltotta egy új, a „Róma I”-rendelet 28. cikke értelmében az itt említett időponttól kezdődően kötött szerződés.

38 A kérdést előterjesztő bíróság feladata annak meghatározása, hogy a jelen ügyben a G. Nikiforidis és munkáltatója között létrejött szerződés 2009. december 17-től kezdődően a felek megegyezésének tárgyát képező, ilyen terjedelmű módosításon ment-e keresztül. Ennek hiányában a „Róma I”-rendelet nem alkalmazható az alapügyben.

39 A fenti megfontolások összességére tekintettel az első kérdésre azt a választ kell adni, hogy a „Róma I” -rendelet 28. cikkét akként kell értelmezni, hogy egy 2009. december 17-ét megelőzően létrejött szerződéses munkaviszony csak akkor tartozik e rendelet hatálya alá, ha e viszony a szerződő felek kölcsönös és ezen időponttól kezdődően kinyilvánított megegyezése alapján olyan terjedelmű módosításon ment keresztül, hogy azt az említett időponttól kezdődően kötött új munkaszerződésnek kell tekinteni, aminek meghatározása a kérdést előterjesztő bíróság feladata.

A harmadik és a negyedik kérdésről

40 Második és harmadik kérdésével, amelyeket együttesen célszerű vizsgálni, a kérdést előterjesztő bíróság lényegében arra keres választ egyrészt, hogy a „Róma I”-rendelet 9. cikkének (3) bekezdését akként kell-e értelmezni, hogy az kizárja, hogy a szerződésekre alkalmazandó nemzeti jog értelmében az eljáró bíróság közvetlenül vagy közvetve figyelembe vehessen az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy azon állam, amelyben a szerződésből eredő kötelezettségeket teljesíteni kell vagy azokat teljesítették, imperatív rendelkezéseitől eltérő rendelkezéseket, másrészt, hogy melyek az EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében kimondott lojális együttműködés elvéből eredő, az ezen egyéb imperatív rendelkezéseknek az eljáró bíróság által történő közvetlen vagy közvetett figyelembevételére vonatkozó esetleges követelmények.

41 Az említett rendelet 9. cikkének (1) bekezdése értelmében az imperatív rendelkezések olyan rendelkezések, amelyek betartását valamely ország a közérdek szempontjából döntő fontosságúnak ítéli, és megköveteli a hatálya alá eső valamennyi tényállásra történő alkalmazását, függetlenül attól, hogy e rendelet a szerződésre mely jog alkalmazását írja elő. E cikk (2) bekezdése előírja, hogy a „Róma I”-rendelet alapján semmi nem korlátozhatja az eljáró bíróság országának joga szerinti imperatív rendelkezések alkalmazását. A „Róma I”-rendelet 3. cikkének (3) bekezdése értelmében figyelembe vehetők azon ország jogának imperatív rendelkezései, amelyben a szerződésből eredő kötelezettségeket teljesíteni kell vagy teljesítették, amennyiben ezek az imperatív rendelkezések a szerződés teljesítését jogszerűtlenné teszik. E (3) bekezdés pontosítja továbbá, hogy annak mérlegelése során, hogy érvényre kell-e juttatni ez utóbbi imperatív rendelkezéseket, az eljáró bíróságnak figyelembe kell vennie azok természetét és célját, és alkalmazásuknak vagy alkalmazásuk elmaradásának a következményeit.

42 Az említett rendelet 9. cikke pontos hatályának meghatározása céljából hangsúlyozni kell, hogy ugyanezen rendelet 3. cikkének (1) bekezdéséből és konkrétabban, a munkaszerződés tekintetében, 8. cikkének (1) bekezdéséből az következik, hogy a szerződő feleknek az alkalmazandó jog megválasztására vonatkozó akaratszabadsága tekinthető a „Róma I”-rendelet által rögzített általános elvnek.

43 A „Róma I”-rendelet 9. cikke eltér attól az elvtől, miszerint a szerződés felei szabadon megválaszthatják az alkalmazandó jogot. E kivétel célja, amint azt e rendelet (37) preambulumbekezdése kimondja, biztosítani az eljáró bíróság számára, hogy kivételes körülmények között a közrendre vonatkozó megfontolásokat vegyen figyelembe.

44 Az említett rendelet 9. cikkét, mint eltérést engedő intézkedést, szigorúan kell értelmezni (lásd, analógia útján: 2013. október 17-i Unamar-ítélet, C-184/12, EU:C:2013:663, 49. pont).

45 Egyébiránt ugyanezen rendelet előkészítő munkálataiból kitűnik, hogy az uniós jogalkotó korlátozni kívánta az eljáró bíróság helye szerinti állam imperatív rendelkezéseitől eltérő imperatív rendelkezések alkalmazásával létrehozott kollíziós rendszer zavarait. Így, jóllehet a COM(2005) 650 végleges bizottsági javaslat átvette a Római Egyezményben foglalt azon lehetőséget, hogy érvényre jussanak olyan állam imperatív rendelkezései, amely szoros kapcsolatot mutat az érintett szerződéssel, e lehetőséget az uniós jogalkotó eltörölte (lásd a 2007. november 21-i európai parlamenti jelentést a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról [„Róma I”] szóló európai parlamenti és tanácsi rendeletre vonatkozó javaslatról 2005/2061(COD), 16. o.)

46 Ezenfelül az, ha lehetővé válna az eljáró bíróság számára a „Róma I”-rendelet 9. cikkének (2) és (3) bekezdésében kifejezetten említett tagállamoktól eltérő tagállamok jogrendjébe tartozó imperatív rendelkezések érvényre juttatása, veszélyeztethetné e rendelet általános céljának teljes körű megvalósítását, amely cél, e rendelet (16) preambulumbekezdése értelmében, a jogbiztonság megvalósítása az európai igazságügyi térségben.

47 Egy ilyen lehetőségnek az eljáró bíróság számára történő elismerése ugyanis növelné az említett rendelet 3. cikkének (1) bekezdésében kimondott általános szabálytól és konkrétabban, a munkaszerződések tekintetében, az ugyanezen rendelet 8. cikkének (1) bekezdésében kimondott szabálytól eltérően alkalmazandó imperatív rendelkezések számát, következésképpen kihatással lehetne a szerződés tekintetében alkalmazandó anyagi jogi szabályok kiszámíthatóságára.

48 Végül azon lehetőség elismerése, hogy az eljáró bíróság a szerződésre alkalmazandó jog értelmében az említett rendelet 9. cikkében említettektől eltérő imperatív rendelkezéseket alkalmazhat, sértheti a „Róma I”-rendelet 8. cikke által követett célt, amely azon ország joga munkavállalók védelmét biztosító rendelkezéseinek tiszteletben tartását garantálja, ahol a munkavállaló a szakmai tevékenységét végzi (lásd, analógia útján: 2011. március 15-i Koelzsch-ítélet, C-29/10, EU:C:2011:151, 42. pont).

49 A fentiekből az következik, hogy az eljáró bíróság által érvényre juttatható imperatív rendelkezéseknek a „Róma I”-rendelet 9. cikkében foglalt felsorolása kimerítő jellegű.

50 Következésképpen a „Róma I”-rendelet 9. cikkét akként kell értelmezni, hogy az kizárja, hogy az eljáró bíróság jogszabályként alkalmazhasson olyan imperatív rendelkezéseket, amelyek nem az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy azon állam rendelkezései, ahol a szerződésből eredő kötelezettségeket teljesíteni kell vagy azokat teljesítették. Következésképpen, mivel a kérdést előterjesztő bíróság szerint G. Nikiforidis munkaszerződését Németországban teljesítették, és mivel a kérdést előterjesztő bíróság német, e bíróság a jelen ügyben nem alkalmazhatja közvetlenül vagy közvetve azon görög imperatív rendelkezéseket, amelyeket az előzetes döntéshozatal iránti kérelemben említ.

51 Ezzel szemben az említett rendelet 9. cikkével nem ellentétes olyan imperatív rendelkezéseknek ténybeli elemként történő figyelembevétele, amelyek nem az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy azon állam rendelkezései, ahol a szerződésből eredő kötelezettségeket teljesíteni kell vagy azokat teljesítették, amennyiben ezt az ugyanezen rendelet rendelkezéseinek értelmében a szerződésre alkalmazandó jog valamely anyagi jogi szabálya előírja.

52 A „Róma I”-rendelet ugyanis a szerződéses kötelezettségekre vonatkozó kollíziós szabályokat, nem pedig a szerződések jogának anyagi jogi szabályait harmonizálja. Amennyiben ez utóbbiak akként rendelkeznek, hogy az eljáró bírónak ténybeli elemként figyelembe kell vennie az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy a szerződéses szolgáltatások teljesítésének helye szerinti államtól eltérő tagállam imperatív rendelkezését, az említett rendelet 9. cikke nem akadályozhatja, hogy az eljáró bíróság e ténybeli elemet figyelembe vegye.

53 Ilyen körülmények között a kérdést előterjesztő bíróság feladata annak vizsgálata, hogy a 3833/2010 és a 3845/2010 törvény figyelembe vehető-e az ügynek az alapeljárás tárgyát képező munkaszerződésre alkalmazandó anyagi jog fényében releváns tényállási elemei értékelésének keretében.

54 A lojális együttműködés EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében kimondott elvének vizsgálatából nem vonható le más következtetés. Ez az elv ugyanis nem teszi lehetővé a tagállamok számára az uniós jog által előírt kötelezettségeik megkerülését, következésképpen nem teszi lehetővé a kérdést előterjesztő bíróság számára azt sem, hogy eltekintsen az általa érvényre juttatható imperatív rendelkezések „Róma I” -rendelet 9. cikkében foglalt felsorolásának kimerítő jellegétől annak érdekében, hogy jogszabályként érvényre juttassa az alapügy tárgyát képező görög imperatív rendelkezéseket (lásd, analógia útján: 2014. január 23-i Manzi és Compagnia Naviera Orchestra ítélet, C-537/11, EU:C:2014:19, 40. pont).

55 A fenti megfontolások összességének fényében a második és a harmadik kérdésre azt a választ kell adni, hogy a „Róma I”-rendelet 9. cikkének (3) bekezdését akként kell értelmezni, hogy az kizárja, hogy az eljáró bíróság jogszabályként alkalmazhasson olyan imperatív rendelkezéseket, amelyek nem az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy azon állam rendelkezései, amelyben a szerződésből eredő kötelezettségeket teljesíteni kell vagy azokat teljesítették, ugyanakkor azzal nem ellentétes, hogy e bíróság ezen egyéb imperatív rendelkezéseket ténybeli elemként figyelembe vegye, amennyiben ezt az ugyanezen rendelet rendelkezéseinek értelmében a szerződésre alkalmazandó nemzeti jog előírja. A lojális együttműködés EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében kimondott elve nem teszi kétségessé ezt az értelmezést.

A költségekről

56 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (nagytanács) a következőképpen határozott:

1) **A szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról szóló, 2008. június 17-i 593/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet („Róma I”-rendelet) 28. cikkét akként kell értelmezni, hogy egy 2009. december 17-ét megelőzően létrejött szerződéses munkaviszony csak akkor tartozik e rendelet hatálya alá, ha e viszony a szerződő felek kölcsönös és ezen időponttól kinyilvánított megegyezése alapján olyan terjedelmű módosításon ment keresztül, hogy azt az említett időponttól kezdődően kötött új munkaszerződésnek kell tekinteni, aminek meghatározása a kérdést előterjesztő bíróság feladata.**

2) **Az 593/2008 rendelet 9. cikkének (3) bekezdését akként kell értelmezni, hogy az kizárja, hogy az eljáró bíróság jogszabályként alkalmazhasson olyan imperatív rendelkezéseket, amelyek nem az eljáró bíróság helye szerinti állam vagy azon állam rendelkezései, amelyben a szerződésből eredő kötelezettségeket teljesíteni kell vagy azokat teljesítették, ugyanakkor azzal nem ellentétes, hogy e bíróság ezen egyéb imperatív rendelkezéseket ténybeli elemként figyelembe vegye, amennyiben ezt az ugyanezen rendelet rendelkezéseinek értelmében a szerződésre alkalmazandó nemzeti jog előírja. A lojális együttműködés EUSZ 4. cikk (3) bekezdésében kimondott elve nem teszi kétségessé ezt az értelmezést.**

Aláírások